Języki i paradygmaty programowania 1 – studia niestacjonarne 2023/24

Lab 1. Wstęp do programowania w C. Zintegrowane środowisko programistyczne Visual Studio. Wyrażenia arytmetyczne, relacyjne, logiczne. Priorytety operatorów.

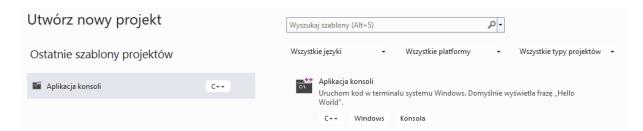
Podstawowe pojęcia:

- 1. **C** imperatywny, strukturalny język programowania wysokiego poziomu stworzony na początku lat siedemdziesiątych XX w. przez Dennisa Ritchiego do programowania systemów operacyjnych i innych zadań niskiego poziomu.
- 2. **Microsoft Visual Studio** zintegrowane środowisko programistyczne (IDE) firmy Microsoft. Jest używane do tworzenia oprogramowania konsolowego oraz z graficznym interfejsem użytkownika.
- 3. **Kompilator** program służący do automatycznego tłumaczenia kodu napisanego w jednym języku (języku źródłowym) na równoważny kod w innym języku (języku wynikowym). Proces ten nazywany jest kompilacją. W informatyce kompilatorem nazywa się najczęściej program do tłumaczenia kodu źródłowego w języku programowania na język maszynowy. Niektóre z nich tłumaczą najpierw do języka asemblera, a ten na język maszynowy jest tłumaczony przez asembler.
- 4. **Konsolidator** (ang. linker) lub program konsolidujący to jeden z programów składowych kompilatora. Konsolidator w trakcie procesu konsolidacji łączy zadane pliki obiektowe i biblioteki statyczne tworząc w ten sposób plik wykonywalny.
- 5. **Pliki nagłówkowe** przy kompilatorze języka C i pochodnych (C++ itp.) pliki źródłowe o rozszerzeniu "h" (w C++ powinno się dla odróżnienia stosować "hpp", ale w praktyce najczęściej spotykane jest nadal rozszerzenie "h") zawierające opis interfejsu modułu: deklaracje zmiennych, funkcji, klas i innych struktur danych. Używa się ich po to, by nie trzeba było przy każdej najmniejszej zmianie w implementacji jednego modułu rekompilować wszystkich innych odwołujących się do niego.
- 6. Preprocesor program komputerowy, którego zadaniem jest przetworzenie kodu źródłowego, w sposób określony przez programistę za pomocą dyrektyw preprocesora, na kod wyjściowy tak przetworzony kod źródłowy poddawany jest następnie analizie składniowej, kompilacji, a w końcu konsolidacji. Preprocesor jest najczęściej zintegrowany z kompilatorem języka programowania.
- 7. **Debugger** program komputerowy służący do dynamicznej analizy innych programów, w celu odnalezienia i identyfikacji zawartych w nich błędów, zwanych z angielskiego bugami (robakami). Proces nadzorowania wykonania programu za pomocą debuggera określa się mianem debugowania.
 - Podstawowym zadaniem debuggera jest sprawowanie kontroli nad wykonaniem kodu, co umożliwia zlokalizowanie instrukcji odpowiedzialnych za wadliwe działanie programu. Współczesne debuggery pozwalają na efektywne śledzenie wartości poszczególnych zmiennych, wykonywanie instrukcji krok po kroku czy wstrzymywanie działania programu w określonych miejscach. Debugger jest standardowym wyposażeniem większości współczesnych środowisk programistycznych.

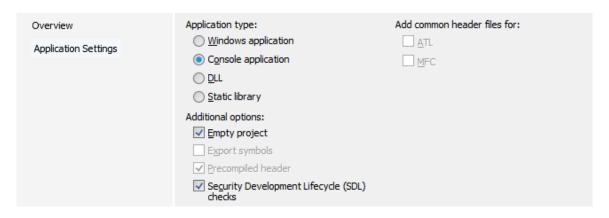
Debuggery posiadają również wady – symulacja działania kodu nie jest idealnym odtworzeniem wykonania tego kodu w warunkach normalnych. Wobec tego debuggery mogą nie wykrywać bugów niezależnych bezpośrednio od treści badanego programu.

Laboratoria:

1. Uruchom program VS. Utwórz nowy projekt dla języka C/C++ - aplikację konsolową. Nazwa projektu może być dowolna (bez polskich znaków), np. zgodna z numerem laboratorium.

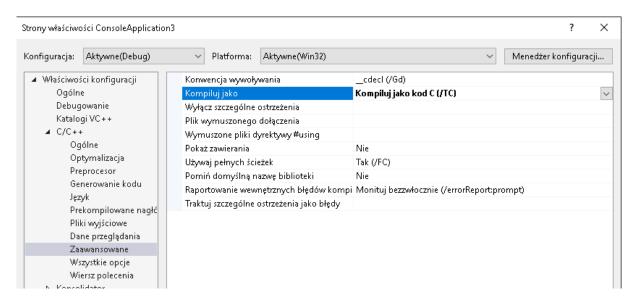

Starsze wersje VS. W ustawieniach kreowania nowego projektu wybierz opcję "Empty project".

Wybór projektu z zaznaczonym "Precompiled header" tworzy projekt z dołączonym plikiem nagłówkowym Stdafx.h, który przyspiesza proces kompilacji w przypadku bardziej rozbudowanych projektów. Plik ten dołącza najczęściej wykorzystywane biblioteki, które zostają przez kompilator przeprocesowane w kod pośredni.

2. We właściwościach projektu ustaw: Kompiluj jako kod C

3. Piszemy pierwszy program. Przyjęło się, że pierwszy program wyświetla napis: "Hello world!" Tak też będzie w naszym przypadku. Przekopiuj poniższy kod i przekompiluj:

```
▶ Local Windows Debugger ▼ lub F5.
```

- 4. Komentarze: w języku C możliwe są dwa sposoby komentowania:
 - Komentarz ograniczający się do jednej linii rozpoczynający się od //, np.
 // To jest komentarz pojedynczy
 - II. Komentarz wieloliniowy rozpoczynający się od /*, a kończący */, np. /* To jest Komentarz wieloliniowy */

UWAGA! Komentarz typu // nie jest zgodny ze standardem ANSI C

5. Nazwy zmiennych, stałych i funkcji.

Identyfikatory, czyli nazwy zmiennych, stałych i funkcji mogą składać się z liter (bez polskich znaków), cyfr i znaku podkreślenia z tym, że nazwa taka nie może zaczynać się od cyfry. Nie można używać nazw zarezerwowanych.

Przykłady błędnych nazw:

- 2liczba (nie można zaczynać nazwy od cyfry)
- moja funkcja (nie można używać spacji)
- \$i (nie można używać znaku \$)
- if (if to słowo kluczowe)

Aby kod był bardziej czytelny, przestrzegajmy poniższych (umownych) reguł:

- 1. nazwy zmiennych piszemy małymi literami: i, file
- II. nazwy stałych (zadeklarowanych przy pomocy #define) piszemy wielkimi literami: SIZE
- III. nazwy funkcji piszemy małymi literami: printf
- IV. wyrazy w nazwach oddzielamy jedną z konwencji:
 - oddzielanie podkreśleniem: open file
 - konwencja wielbłądzia: openFile
 - konwencja pascalowska (ewentualnie): OpenFile

- 6. Podstawowe typy zmiennych/stałych:
 - 1. **char** jednobajtowe liczby całkowite, służy do przechowywania znaków;
 - II. int- typ całkowity, o długości domyślnej dla danej architektury komputera;
 - III. **float** typ zmiennopozycyjny (zwany również zmiennoprzecinkowym), reprezentujący liczby rzeczywiste (4 bajty);
 - IV. double typ zmiennopozycyjny podwójnej precyzji (8 bajtów);
 - V. **bool** (tylko C99) (wymaga dołączenia stdbool.h) typ logiczny np. int zmienna = 3;

Więcej typów zmiennych/stałych na wykładzie.

7. Podstawowe funkcje I/O.

```
Funkcja printf() przyjmuje postać:
```

```
printf(format, argument1, argument2, ...);
```

```
    podstawowe wymagania

      -- dołączyć bibliotekę przy linkowaniu;
             #include <stdio.h>;
      -- argument funkcji dowolny ciąg znaków ujęty w cudzysłów "";
      -- tekst w jednej linii programu;
      -- w tekstach stosowane znaki niegraficzne:
             \n - nowa linia
             \t - tabulacia
             \b - cofanie
             \r - powrót karetki
             \f - nowa strona
      -- funkcja może mieć dowolną liczbę argumentów oddzielonych przecinkami;
      -- specyfikacja przekształcenia - umieszczony w cudzysłowach znak % i
                                 wszystko po nim aż do znaku przekształcenia;
             --- znaki przekształcenia:
                    d - argument przekształcany do postaci dziesiętnej;
                    f - argument traktowany jako liczba float, double
                       przekształcany do postaci mmm.dddddd;
                    e - argument traktowany jako liczba float, double
                        przekształcany do postaci m.ddddddE+xx;
                    u - argument przekształcany do postaci dziesiętnej bez
                        znaku;
                    c - argument traktowany jako pojedynczy znak;
                    s - argument traktowany jako ciąg znaków;
             --- znaki modyfikujące sposób wyprowadzania wyników
                     (nieobowiązkowe);
                    minus (-) - dosunięcie argumentu do początku pola;
                    plus (+) - wyprowadzenie znaku + przed liczbami dodatnimi;
                    ciąg_cyfr - określa minimalny rozmiar pola;
                    kropka (.) - oddziela rozmiar pola od dokładności;
                    ciąg_cyfr określający dokładność - liczba cyfr po kropce;
                    litera l - wskazuje na argument typu long (a nie int) lub
                               double (a nie float);
                    litera h - wskazuje na argument typu short (a nie int);
```

Przykładowe wywołanie:

```
int i = 500;
printf("Liczbami całkowitymi są na przykład %d oraz %d.\n", 1, i);
```

Znak \n oznacza przejście do nowej linii. Więcej znaków specjalnych na wykładzie. Po procencie następuje specyfikacja, jak wyświetlić dany argument. Pełna lista symboli specyfikujących dany typ znajduje się w dokumentacji MSDN: https://msdn.microsoft.com/pl-pl/library/hf4y5e3w.aspx

Funkcja **scanf()** przyjmuje postać:

```
scanf(format, adres_zmiennej);
```

```
    podstawowe wymagania
    dołączyć bibliotekę przy linkowaniu;
    #include <stdio.h>;
    pozwala nadać wartości zmiennym - dane z klawiatury;
    argument pierwszy określa jak interpretować wprowadzone dane;
    argument drugi i kolejne określają której zmiennej przypisać wartość;
    --- każdą zmienną musi poprzedzać & (adres);
    argumenty zaczynając od drugiego muszą być adresami zmiennych;
    funkcja zwraca wartość typu int (liczba przeczytanych stałych);
```

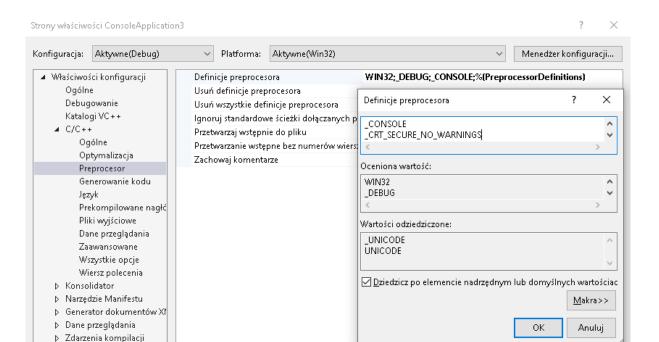
Aby przekazać adres zmiennej, nazwę zmiennej poprzedzamy operatorem & (tzw. etka, ampersand). Przykład użycia:

```
int liczba = 0;
printf ("Podaj liczbe: ");
scanf ("%d", &liczba);
```

UWAGA! Funkcja scanf() w środowisku VS może wymagać wyłączenia ostrzeżeń poprzez zastosowanie dyrektywy preprocesora: #define _CRT_SECURE_NO_WARNINGS

We właściwościach projektu dopisz w Definicje preprocesora: _CRT_SECURE_NO_WARNINGS Lub w programie użyj dyrektywy:

```
#pragma warning (disable: 4996)
```


8. Praca w trybie **Debug**. Domyślnie Twój projekt kompilowany jest w trybie **Debug** (definicja w I części konspektu).

Dostępny jest również tryb **Release**. Jest to tryb dla wersji produkcyjnej (końcowej). Jego kompilacja trwa dłużej z powodu optymalizacji kodu. Praca krokowa w przypadku kompilacji **Release** może być niedostępna.

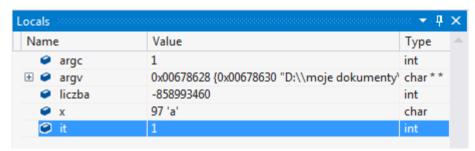
9. **Praca krokowa** w trybie **Debug**. F11 dokonuje szczegółowej pracy krokowej, odnosząc się do każdej pojedynczej instrukcji. Kombinacja F11 + Shift pozwala na wyjście z instrukcji zagnieżdżonych. Natomiast F10 nie zagłębia się w zewnętrzne funkcje. F5 przechodzi do kolejnego break point'a. **Break point**'y pozwalają na sprawną pracę krokową. Aby ustawić break point'a (czerwona kropka), należy nacisnąć kursorem na bocznej, pionowej belce, jak na poniższym przykładzie:

```
int it;
for(it=0; it<argc; ++it)
{
    printf("%s\n", argv[it]);
}
getchar();</pre>
```

Następnie należy uruchomić nasz program: F5. Żółta strzałka określa naszą aktualną pozycję. Najeżdżając kursorem na zmienną możemy odczytać jej obecną wartość:

```
int it;
for(it  it 1  □ g
```

Te same informacje dla całego stosu zmiennych znajdziemy w zakładce **Lokalne** (**Locals**) (ewentualnie **Automatyczne** (**Autos**)) u dołu ekranu:

10. Wyczyść zawartość funkcji main(). Zadeklaruj dwie zmienne typu int (x i y). Nadaj dowolną wartość drugiej. Przypisz wartość y do x. Zwiększ x o 3, następnie (w kolejnej linijce) przemnóż przez 2. Potem wypisz obie na ekran uzupełniając tekstem:

Początkowa wartość:

Końcowa wartość:

W trybie pracy krokowej przeanalizuj proces zmiany wartości. Jaką wartość miały zmienne przed nadaniem pierwszych wartości?

- 11. Dyrektywy preprocesora (definicja w I części konspektu). Do najważniejszych dyrektyw preprocesora języka C zaliczamy:
 - #include ... dyrektywa włączająca tekst innego pliku źródłowego w miejscu jej wystąpienia w pliku podlegającym aktualnie przetwarzaniu, przy czym możliwe jest zagłębione występowanie dyrektywy include,
 - II. #define ... definiuje stałe i makroinstrukcje (pseudofunkcje)
 - III. #undef ... usuwa definicje stałej lub makra
 - IV. #if ... dyrektywy kompilacji warunkowej
 - V. #elif ... działa podobnie jak else if w języku C
 - VI. #endif ... oznacza koniec bloku kompilacji warunkowej
 - VII. #ifdef ... znaczy to samo co #if defined(...)
 - VIII. #ifndef ... znaczy to samo co #if !defined(...)

Predefiniowane makra (wybrane) – nazwy zaczynają się od podwójnych podkreśleń:

DATE data w momencie kompilacji (%s)	
TIME godzina w momencie kompilacji (%s)	
FILE nazwa pliku, który aktualnie jest kompilowany przez kompilat	or (%s)
LINE - definiuje bieżący numer wiersza (%d)	

Korzystając z dyrektywy **#define** zadeklaruj stałą Y tą samą wartością, co zmienną y w zad. 10. Zadeklaruj również wyrażenie w postaci ADD(a, b) a+b, którym to zastąp dodawanie w programie. Sprawdź poprawność działania aplikacji. Następnie zdefiniuj stałą VER, jeżeli stała ta będzie równa 2 ma wykonywać się kod jak w zadaniu 11, w przeciwnym wypadku jak w zadaniu 10 (bez wykorzystania stałych i makra). Wykorzystaj makra __DATE__ oraz __TIME__ .

- 12. Utwórz nowy projekt i napisz program, który będzie wczytywał rok urodzenia, na podstawie którego obliczy wiek i wypisze go na ekran.
- 13. Przeanalizuj w trybie pracy krokowej następujące przykłady do wykładów:

http://torus.uck.pk.edu.pl/~fialko.sergiy/text/CC/przykl/WW1.pdf http://torus.uck.pk.edu.pl/~fialko.sergiy/text/CC/przykl/WW1_1.pdf http://torus.uck.pk.edu.pl/~fialko.sergiy/text/CC/przykl/WW2.pdf

14. Słowa kluczowe języka C.

https://learn.microsoft.com/pl-pl/cpp/c-language/c-keywords?view=msvc-170#standard-c-keywords

15. Instrukcje języka C.

https://learn.microsoft.com/pl-pl/cpp/c-language/statements-c?view=msvc-170

16. Limity wielkości typów danych

```
#include <stdio.h>
#include <limits.h> //integer
#include <float.h> //floating point

int main(int argc, char* argv[])
{
    printf("integer range:\t%d\t%d\n", INT_MIN, INT_MAX);
    printf("long int range:\t%ld\t%ld\n", LONG_MIN, LONG_MAX);
    printf("float range:\t%e\t%e\n", FLT_MIN, FLT_MAX);
    printf("double range:\t%e\t%e\n", DBL_MIN, DBL_MAX);
    printf("long double range:\t%e\t%e\n", LDBL_MIN, LDBL_MAX);
    printf("float-double epsilon:\t%e\t%e\n", FLT_EPSILON, DBL_EPSILON);
    return 0;
}
```

Epsilon maszynowy (FLT_EPSILON, DBL_EPSILON) – wartość określająca precyzję obliczeń numerycznych wykonywanych na liczbach zmiennoprzecinkowych.

Jest to największa liczba nieujemna, której dodanie do jedności daje wynik równy 1. Innymi słowy, $1 + \varepsilon = 1$ i żadna liczba większa od ε nie spełnia już tego warunku.

17. Tabela operatorów

. Tubela operatorow							
Lp.		Operatory		łączność	przykład		
1.	()	[]	-> .	lewostronna	fun(), tab[], s.a, s->n		
2.	- (typ) ! & *	++ sizeof	~	prawostronna	-a, (int) a, &r, *p, ++i		
3.	* / %			lewostronna	a * b, 3 / c		
4.	+ -			lewostronna	a-b		
5.			<< >>	lewostronna			
6.		< <= > >=		lewostronna	a<=b		
7.		== !=		lewostronna	a != b		
8.			&	lewostronna			
9.			^	lewostronna			
10.			1	lewostronna			
11.		&&		lewostronna	war1 && war2		
12.		П		lewostronna	war1 war2		
13.	?:			prawostronna	wyr1:wyr2?wyr3		
14.	=	+= -= itd.		prawostronna	x += 1		
15.	,			lewostronna	wyr1, wyr2, wyr3		

18. Bitowe operacje logiczne.

Bitowe operatory logiczne pozwalają na manipulowanie bitami. Mogą działać jedynie dla zmiennych stałopozycyjnych.

```
    negacja bitowa (NOT)(uzupełnienie jedynkowe),
    przesunięcie bitowe w lewo, w prawo,
    koniunkcja bitowa (AND),
    alternatywa bitowa (OR)
    alternatywa rozłączna (XOR) (bitowa różnica symetryczna).
```

```
"~" | a
                     "|" | a | b
                                  "^" | a | b
        "&" | a | b
        ----+----
                     ----+---
                                  ----+---
         0 | 0 | 0
                     0 | 0 | 0
  | 1
                                  0 | 0 | 0
0
1 | 0
         1 | 1 | 1
                      1 | 1 | 1
                                  0 | 1 | 1
          0 | 0 | 1
                      1 | 0 | 1
                                  1 | 0 | 1
                      1 | 1 | 0
                                  1 | 1 | 0
           | 1 | 0
```

- negacja bitowa daje w wyniku liczbę, która ma bity równe jeden tylko na tych pozycjach, na których argument miał bity równe zero;
- koniunkcja bitowa daje w wyniku liczbę, która ma bity równe jeden tylko na tych pozycjach, na których oba argumenty miały bity równe jeden (mnemonik: 1 gdy wszystkie 1);
- alternatywa bitowa daje w wyniku liczbę, która ma bity równe jeden na wszystkich tych pozycjach, na których jeden z argumentów miał bit równy jeden (mnemonik: 1 jeśli jest 1);
- alternatywa rozłączna daje w wyniku liczbę, która ma bity równe jeden tylko na tych pozycjach, na których tylko jeden z argumentów miał bit równy jeden (mnemonik: 1 gdy różne).
- Dodatkowo, język C wyposażony jest w operatory przesunięcia bitowego w lewo ("<<") i prawo (">>"). Przesuwają one w danym kierunku bity lewego argumentu o liczbę pozycji podaną jako prawy argument. Np. x << 2 oznacza przesunięcie o 2 pozycje w lewo.

```
#include <stdio.h>
void dec_to_bin(int liczba, char t[20])
{
    int i = 0, tab[16] = { 0 };
    printf("(%d)\t", liczba);
    while (liczba)
    {
        tab[i++] = liczba % 2;
        liczba /= 2;
    }
    for (int j = 15; j >= 0; j--) {
        printf("%d", tab[j]);
        if (j % 4 == 0) printf(" ");
    }
    printf("\t%s\n",t);
}
```

```
int main(int argc, char* argv[])
       unsigned short int a = 10, b=12, c;
       printf("%d\n", sizeof(unsigned short int));
       dec_to_bin(a,"a"); dec_to_bin(b,"b");
       c = \sim a; dec_to_bin(c, \sim a);
                                                   //negacja bitowa
       c = a << 2; dec_to_bin(c,"a << 2");</pre>
                                                   //przesunięcie bitowe w lewo
       c = a >> 2; dec_to_bin(c, "a >> 2");
                                                   //przesunięcie bitowe w prawo
                                                  //bitowa koniunkcja
       c = a & b; dec_to_bin(c,"a & b");
       c = a | b; dec_to_bin(c, "a | b");
c = a ^ b; dec_to_bin(c, "a ^ b");
                                                 //bitowa alternatywa
                                                   //bitowa różnica symetryczna
       return 0;
}
```

19. Biblioteka matematyczna (funkcje matematyczne).

Aby korzystać z biblioteki standardowych funkcji matematycznych należy dołączyć ją do programu używając dyrektywy preprocesora:

```
#include <math.h>
```

Najczęściej wykorzystywane funkcje z biblioteki matematycznej:

```
double exp(double x);
double log(double x);
                                               ln x
double log10(double x);
                                               log<sub>10</sub> x
double pow(double x, double y);
                                               \mathbf{x}^{\mathsf{y}}
double sqrt(double x);
                                               \sqrt{x}
double fabs(double x);
                                               |x|
int abs(int i);
                                               |i|
double sin(double x);
                                               sin x
double cos(double x);
                                               cos x
double tan(double x);
                                               tg x
double asin(double x);
                                               arcsin x
double acos(double x);
                                               arccos x
double atan(double x);
                                               arctg x
```

Korzystając z funkcji należy przestrzegać zgodności typów argumentów!.

20. Skompilować oraz przeanalizować przykłady z wykładu:

http://torus.uck.pk.edu.pl/~fialko.sergiy/text/CC/przykl/WW3.pdf http://torus.uck.pk.edu.pl/~fialko.sergiy/text/CC/przykl/WW4.pdf

21. Napisz program, który dla danych rzeczywistych x, y, z i całkowitych k, m policzy wartości następujących wyrażeń arytmetycznych:

$$w1 = \sqrt[3]{\frac{x}{yz}} \ln(x^2 + y^2)$$

$$w2 = \sin\left(k\frac{x}{2}\right) \cos(my) + ye^{2x-1}$$

$$w3 = \left|\frac{x}{2y^2 + 1}\right| + \sqrt{\frac{y}{z^2 + 3}} + 5(y + z)^3$$

$$w4 = \frac{x}{yz} \sqrt[3]{z + 1} + \sqrt[k]{x^2 + z^2 + 1} - |y|$$

$$w5 = \frac{1}{\sqrt{x^2 + y^2 + k^2}} + \frac{1}{x} \sin(ky)$$

Po poprawnym skompilowaniu tego programu, przetestuj jego poprawność merytoryczną. Wyniki wydrukować w formacie long (%.8lf).

Wykonaj obliczenia dla: x=3.14 y=12.56 z=7 k=2 m=4.

Poprawiaj wyrażenia dopóty, dopóki nie uzyskasz następujących wyników

w1 = 1.68664873

w2 = 2466.40722655

w3 = 37418.15546641

w4 = -4.75167283

w5 = 0.07227756

- 22. W przykładzie WW4.pdf rozszerzyć program o wyznaczanie pierwiastków równia dla delta <0 (liczby zespolone). Przyjmijmy oznaczenia:
 - r1, u1 część rzeczywista i urojona pierwszego pierwiastka
 - r2, u2 część rzeczywista i urojona drugiego pierwiastka.

Rozwiązania równania kwadratowego można zapisać:

$$r_1 = -\frac{b}{2a}$$
, $u_1 = +\sqrt{\left|\left(\frac{b}{2a}\right)^2 - \frac{c}{a}\right|}$

$$r_2 = -\frac{b}{2a}$$
, $u_2 = -\sqrt{\left|\left(\frac{b}{2a}\right)^2 - \frac{c}{a}\right|}$

23. Dane są a,b,c - długości boków trójkąta. Sprawdzić warunek istnienia trójkąta: https://pl.wikipedia.org/wiki/Nierówność trójkąta

Obliczyć pole trójkąta i promień koła wpisanego w trójkąt. Wykorzystać wzory Herona: p=(a+b+c)/2

pole: S=sqrt(p(p-a)(p-b)(p-c))

promień: R=S/p

- 24. Dane są cztery liczby całkowite a,b,c,d. Znaleźć wśród nich liczbę największą i wydrukować jej wartość i pozycję przyjmując, że dla a(pozycja=1), b(pozycja=2) itd. (nie wprowadzać zmiennej indeksowanej).
- 25. Napisać program, który będzie obliczał pole powierzchni oraz obwód takich figur jak: trójkąt, kwadrat, prostokąt, koło. Dla trójkąta sprawdzić warunek trójkąta, dla wszystkich figur wprowadzić zabezpieczenia uniemożliwiające podanie przez użytkownika wartości niepoprawnych (np. ujemnych).

Obliczenie pola kwadratu, obwodu kwadratu itd. dla wszystkich figur zapisać w osobnych funkcjach, które kolejno będą wywoływane w main().

^{*}Treści oznaczone kursywą pochodzą z różnych źródeł internetowych.